

quo res habet ut per se subsistat, qui potest dici ratio per se existendi. Rursus subsistencia priori modo significare potest, vel simpliciter et absolute id quod per se subsistit, vel specialiter id quod incomunicabiliter et quasi ultimate subsistit, in qua ultima significazione communiter sumitur in Conciliis, et significatur nomine *hypostasis*, quae est quasi fundamentum quod subest ipsi naturae, et omnibus communibus praedicatis, ut constat ex supra notatis, q. 2, artic. 5; et ex Basilio, epist. 43; et Gregor. Nyssen., orat. de Differ. essentiae et hypost. Et sic etiam proportionatiter distingui potest subsistentia sumpta in abstracto, potest enim significare rationem per se essendi simpliciter, vel rationem incomunicabiliter subsistendi.

6. Quot quæve includat suppositum.—*Prima suppositio.* — Rursus, quoniam suppositum includit hæc tria, primo, existere, est enim aliquid ens actu, et in rerum natura existens; secundo, per se existere, est enim id quod est; tertio, incomunicabiliter existere per se, nam in hoc compleetur ratio suppositi, seu personæ, si sit in natura intellectuali; in creaturis, ut supra disputatione octava, sect. tertia, tetigi, magna est opinio num varietas in explicando quomodo hæc tria, tam inter se quam in ordine ad naturam et suppositum comparentur, de quibus hic agere non possumus, quia ad metaphysicum institutum spectant. Nunc ergo suppono primo, naturam, etiam in rebus creatis, non habere suum proprium existere a subsistentia, neque formaliter, ut Capreolus et alii volunt, neque aptitudinaliter, ut Cajetanus et alii, sed per suam propriam entitatem actualem habere ipsum existere naturae, ut natura est, quod in praedicta disput. 8 est tactum, et infra, q. 17, latius tractabitur, disputando de existentia humanitatis Christi. Ac denique, quidquid sit de creaturis, quod ad præsens attinet, in divina natura hoc mihi est certissimum, ut ex sectione prima constat.

7. *Secunda.* — Deinde præmitto, illam incomunicabilitatem, quam suppositum includit, neque in Deo, neque in creaturis provenire formaliter ab ipsa natura, aut ab existentia ejus, neque esse solum negationem, sed provenire formaliter ab aliqua ratione positiva, quæ vel secundum rem, vel secundum modum nostrum concipiendi intelligitur addi naturæ, ut natura est, etiam actu existens. Quod, licet in rebus creatis sit tantum probabilius, in divinis tamen videtur esse certissimum; quia

divina natura, ut præcisa a personis, licet essentialiter sit existens, non tamen est incomunicabilis omnino, prout ad rationem suppositi necessarium est, ut constat ex fide, alias tres personæ essent unum suppositum; imo præter illud suppositum, non possent in Deo esse plura supposita, quibus illud communicaeretur, quia hoc est contra suppositum incomunicabilitatem. Et aliunde etiam est certum, proprias rationes, quas habent divinæ personæ, in quibus inter se non communicant, sed distinguuntur, positivas esse et reales, alias non essent in Deo tria positiva realiter distincta; quod est contra fidem. Imo intelligi non posset in quo esset illa incomunicabilitas, si non esset in aliqua re positiva, quæ incomunicabilis denominetur, et sit.

8. *Multiplex communicationis modus, et oppositæ incomunicabilitatis.* — Sed ad intelligentium melius hanc incomunicabilitatem, observandum est multiplicitem esse communicationem, cui potest incomunicabilitas opponi. Quædam est communicatio superioris ad inferiora secundum abstractionem rationis, quæ dici potest communicatio rationis, quia res, quæ sic communicari dicitur, non est vere in re una, nec distincta ex natura rei ab inferioribus; unde incomunicabilitas, quæ huic communicationi opponitur, non refert ad propositum, nam generalis est tam supposito, quam natura in singulari, et in individuo, prout nunc loquimur. Alia est ergo communicatio realis, qua una res singularis communicat se ipsam alicui, vel aliquibus. Hæc autem communicatio duplex intelligi potest, una per identitatem perfectam, et quasi intimam inclusionem (ut sic dicam) ejus rei, quæ communicatur, in illa cui communicatur. Alia sine identitate, quæ necessario esse debet media aliqua reali unione. Prior modus communicationis reperitur in sola divina natura, attributis ejus, et spiratione activa; non autem in re creata, neque etiam in divina persona, ut persona est. Primum est certum de fide, et ratio ejus nulla alia a nobis reddi potest, nisi quia hoc pertinet ad infinitatem divinæ naturæ, et ad summam simplicitatem ejus ac divinarum personarum. Tertium etiam de fide est, ut de se constat; ratio autem sumitur ex oppositione relativa vel originis divinarum personarum, ut ex materia de Trinitate suppono. Hinc vero obiter intelligitur, hanc saltem incomunicabilitatem esse necessariam ad rationem personæ respectu rerum distinctiarum, id est,

ut non possit hoc modo multis communicari per identitatem; imo, si hoc habeat, et alioquin sit res subsistens, integra et completa, erit necessario suppositum, quamvis absolute illa incomunicabilitas non sufficiat, nam quilibet entitas creata illam habet, ut in secundo membro dicebam. Quod etiam est certissimum, et ratio ejus est limitatio entitatis finitæ et creatæ, quæ non potest una vere ac realiter existens cum multis realiter distinctis, et cum singulis realiter identificari absque illa distinctione actuali, quam in re ipsa cum illis habeat; si autem uni rei tantum hoc modo identificaretur, illa non esset propria communicatio, sed adæquata identitas.

9. *Ad personam sive ad suppositum constitutendum, quæ incomunicabilitas necessaria.*

— Posterior autem communicationis modus, cum sit per unionem realem unius rei ad aliam vel ad modum ex natura rei distinctum, attribui potest rebus omnibus quæ cum aliis uniri possunt; sic enim materia dicitur communicari formæ, et forma materiæ, et utraque composito, et in universum pars dici potest communicari comparti et toti. Sumendo autem incomunicabilitatem, ut excludit communicationem in tota hac amplitudine, non est de ratione suppositi seu rei subsistentis ut sic; nam res subsistens communicari potest alteri, ut forma materiæ, retento suo subsistendi modo, si ita informet, ut non inhæreat, nec in suo esse pendeat a subjecto, ut de anima rationali probabilius est; et similiter potest res subsistens communicari alteri ut subjectum formæ, ut est etiam probabilius de materia prima; idemque suo modo in partibus substantialibus integrantibus totum videre licet. Denique hoc modo, sicut natura communicatur personæ, ita persona potest communicari naturæ, ut in mysterio incarnationis persona Verbi communicata est humanitati, et personalitas creata sese communicat, et juxta probabilem opinionem posset etiam communicari pluribus de potentia absoluta. Igitur incomunicabilitas personæ, præter negationem communicationis per identitatem respectu rerum distinctarum, solum excludit communicationem ad alterum, ut ad ultimum terminum existentiae, qui terminus in rebus creatis censetur necessarius ad complementum existentiae; propter quod in eis dici solet hæc incomunicabilitas esse ad alterum ut ad sustentantem, quia hic terminus completere solet id quod proprie ac per se existit, tanquam id quod simpliciter esse et ope-

rari dicitur; et hoc est quod per talem terminum redditur incomunicabile predicto modo, scilicet ipsum suppositum, quod in rebus creatis est compositum ex natura, et modo illo seu termino existentiæ, et in Deo proportionali modo secundum constitutionem simpli- cem seu rationis sine compositione. Naturæ autem, quæ est in supposito, non fit ipsa incomunicabilis per talem modum seu terminum existentiæ, vel saltem hoc non est de ratione suppositalitatis ut sic; an vero id conveniat suppositalitati creatæ ex limitatione sua, infra tractabitur. Et hæc nunc sufficient de incomunicabilitate ad rationem personæ vel suppositi necessaria, quæ ad intelligenda omnia quæ dicemus, diligenter annotanda sunt.

10. *Tertia suppositio.* — Tertio suppono, in rebus creatis, per se existere, vel (ut clarius id exprimam) perseitatem existendi non convenire naturæ formaliter per se ipsam, seu per existentiam suam, sed per aliquid reale, et in re ipsa ab illa et ab ejus existentia distinctum, sive illud sit entitas omnino realiter distincta a natura, et ab existentia ejus, sive tantum sit modus ex natura rei distinctus. Et hoc satis nobis manifestavit mysterium incarnationis, in quo reperitur humanitas in rerum natura absque propria perseitatem existendi, quam ex se habeat, sed solum est in Verbo, a quo sustentatur, et quasi substantificatur. Hinc enim recte colligimus, in propria hypostasi creatæ, id, quod est ratio per se essendi, esse aliud ab entitate actuali ipsius naturæ, et per id non proprie naturam ipsam seu humanitatem per se esse, sed compositum ex illa et ratione per se essendi, quæ est personalitas seu suppositalitas, ut statim dicam. Ne vero in termini ambiguitate decipiatur, oportet adverte illud per se, seu perseitatem essendi, hic non sumi ut distinguiri contra esse in alio, ut in subjecto sustentante: hac enim significatione esse per se omni naturæ substantiali, præsertim completæ, essentialiter convenit, et significat potius aptitudinem subsistendi, quam actualem modum per se essendi, quem declaravimus, quo modo etiam humanitas Christi, prius natura quam assumatur a Verbo, considerata, potest dici per se existens, quia hoc per se nihil addit supra existentiam substantialiem, sed est quasi differentia; sumitur ergo hic per se, ut dicit complementum quoddam existentiæ substantialis, seu modum existendi, quo constituitur id quod proprie est in se sine adhæsione ad aliud

ut ad sustentans et terminans existentiam naturæ, quod recte a nobis explicatur per negationem unionis in hypostasi seu ad hypostasim; per hanc enim perseitatem redditur natura incapax talis unionis, quatenus sic terminata est, ad hoc ut ipsem terminus ulterius terminetur, seu alteri termino uniatur; hoc enim directe repugnat rationi termini, et huic perseitati essendi. Hanc ergo perseitatem dicimus convenire substantiis creatis non per se ipsas, nec per suas existentias seu actuales entitates, sed per modum positivum essendi ex natura rei ab eis distinctum

11. Quarto suppono, in rebus creatis per eundem omnino terminum seu modum positivum substantialis naturæ constitui rem per se existentem, et omnino incomunicabilem, et consequenter personam vel suppositum. Itaque illa ratio per se essendi est etiam ratio incomunicabiliter existendi, nec in re hæc distinguuntur in tali modo seu termino, etiamsi ratione a nobis præscindantur. Ratio autem est, quia ille terminus, ut est ratio per se essendi, confert incomunicabilitatem ad alterum ut hypostasim, seu terminum hypostaticæ unionis, et quoniam alias terminus ille creatus esse supponitur et finitus, est etiam intrinsece incomunicabilis aliquibus per identitatem cum illis, et ita habet omnem incomunicabilitatem, quæ ad rationem suppositi necessaria est, et ideo in rebus creatis illemodum terminus naturæ, qui constituit rem subsistentem, seu per se existentem, constituit etiam suppositum vel personam, estque subsistentia et suppositalitas seu personalitas.

12. In Deo non est subsistentia absoluta incomunicabilis.—Ex his ergo omnibus clare etsine vocum æquivocatione perspici potest, in quo sit punctus præsentis controversiae. Nam imprimis constat, ex dictis sect. I, dari in natura divina propriam et essentialiem existentiam absolutam, quæ in ea manere concipitur, etiamsi ab ea mente præscindamus omnes relationes. Quo fit ut, licet intelligamus relationes advenire existentie divinæ, et cum ea aliquid unum constituere, scilicet, personam vel quoddam relativum, nunquam tamen intelligendum est illam relationem advenire existentie, ut rationem existendi, seu tanquam id per quod formaliter existit, nam in omni re hoc tantum unum est et esse potest; sed intelligitur solum advenire talis relatio ut constituens personam, et consequenter ut complens existentiam personæ in sua ratione, scilicet, tan-

quam ultimi termini, et quasi formæ ejus. Secundo, constat ex fide non dari in natura, seu existentia divina essentiali aliquam rationem positivam absolutam et essentialiem, quæ reddat illam omnino incomunicabilem, quia nihil est in Deo absolutum et essentialie, quod per summam identitatem non sit communicabile tribus personis. Et ideo dixi, omnino incomunicabilem, quia natura divina ex vi suæ essentialis perfectionis est quidem incomunicabilis rei a se distinctæ, per aliquam unionem hypostaticam, qua ipsa, ut natura, uniatur alteri tanquam termino suæ existentie, id enim plane repugnat cum perfectione essentiali talis naturæ; non tamen est illa natura ex vi sua existentie, vel alicujus modi sui absoluti, incomunicabilis per identitatem multis rebus inter se distinctis, nam in hoc mysterium Trinitatis consistit. Quocirca, si per subsistentiam absolutam intelligamus rationem per se essendi omnino incomunicabiliter, certissimum est non esse in Deo talem absolutam subsistentiam. Sicut etiam est certum non dari in Deo unam subsistentiam absolutam, prout significat in concreto id quod incomunicabiliter subsistit, et hoc probant Concilia citata pro priori sententia, quia tres personæ nec sunt una persona, nec unum suppositum, et quia in divinis nihil absolutum est incomunicabile, et ad hoc etiam valent, quæ supra Henr., citato Quodlib., adducit, et Duran., in 4, d. 26, q. 4.

13. Controversia ergo nunc superest de re quidem, an sit in Deo subsistentia absoluta in alio sensu, sive in concreto, sive in abstracto sumatur, id est, an sit aliqua ratio, et perfectio absoluta, qua constituitur aliquid, ut in se et per se existens, licet non incomunicabiliter; de modo autem loquendi erit quæstio, si datur hæc per se existentia, an sit illa dicenda subsistentia, necne. Est itaque proprius quæstionis sensus, an existentia divinæ habeat perseitatem essendia solidis proprietatibus relationis, vel ex seipso, et persam rationem absolutam. Et consequenter an divina natura non solum ut existens, sed etiam ut per se existens sit communicabilis multis, an vero hoc ipso quod concipiatur ut per se existens, seu esse id quod est, intelligatur etiam incomunicabilis, et persona.

14. Deus ex vi suæ absolutæ existentie habet subsistere.—Dico primo: existentia divina absoluta et essentialis, ex vi suæ abso-

luteæ perfectionis præcise sumpta, est non tantum ratio existendi, sed etiam existendi in se et per se, ita ut divinitas, ut per illam existit modo perfecto, intelligatur per se existere, et non indigere aliquo sustentante, neque aliquo alio modo, re aut ratione distincto, ut in se ac per se existat. Denique in hoc sensu ipsum esse divinum absolutum et essentialie, ex vi suæ præcise perfectionis absolutæ, est esse per se, et essentialiter subsistens, et non solum est quo aliquid existit, sed etiam quod existit. In sensu hujus conclusionis existimo secundam sententiam omnino veram, quam primum ita declaro. In humanitate Christi (juxta probabilem sententiam) fuit existentia creata, imperfecta tamen, et separata a proprio modo per se existendi, quia existentia naturæ creatæ non includit modum illum in suo conceptu formaliter et essentialiter, et illo ablato manet imperfecta, et quasi in potentia, ut per modum potius existentie quam per se existentie afficiatur, seu terminetur; quamvis ergo existentia absoluta divinitatis non possit re ipsa separari a suis personalitatibus, quia ex natura rei non est ab illis distincta, sicut existentia naturæ creatæ distinguitur a sua personalitate, tamen etiam quoniam ratione potest præscindi a suis personalitatibus, non est concipienda eo modo imperfecto quo concipiatur existentia naturæ creatæ ut sic; hoc enim videtur aperte repugnare infinitæ perfectioni simpliciter ipsius esse per existentiam. Et hoc esse debet fundamentum hujus conclusionis. Quod breviter ita concluditur: illud esse, ut sic conceptum, est simpliciter et in genere entis infinite perfectum; ergo includit in suo formaliter et essentialiter conceptu non solum existere, sed etiam modum in se et per se existendi. Antecedens probatur, quia ex vi illius esse habet tota Trinitas, et quælibet persona illius, ut sit ens simpliciter ac infinite perfectum in tota latitudine entis, nam relationes ut sic non addunt perfectionem, quæ formaliter pertinet ad infinitatem simpliciter. Unde nihil valet responsio dicentium, esse divinum, sic conceptum, esse infinitum in ratione cuiusdam naturæ infinitæ, non tamen simpliciter in ratione substantiæ, vel entis completi, quia vel illa infinitas in ratione naturæ est infinitas simpliciter in tota latitudine et perfectione entis, vel tantum secundum quid. Hoc secundum est contra infinitatem Dei; nam ex illo infinito secundum quid, et relatione, non fieret infinitum simpliciter, quia

relatio vel non addit perfectionem (ut aliqui volunt), vel non perfectionem simpliciter, neque ex proprio conceptu infinitam, nisi in genere relationis, et ita nulla persona esset simpliciter infinita; vel illa infinitas est infinita simpliciter in tota latitudine et perfectione entis, et ita non solum est infinitas naturæ ut sic, sed etiam substantiae ut sic, et entis ut sic, et omnis alterius prædicati similis, quod ex vi sui conceptus dicat perfectionem simpliciter.

15. Modus per se existendi perfectio simpliciter simplex in Deo.—Probatur vero prima consequentia. Primo, quia ens simpliciter infinitum non potest concipi ut essentialiter quid incompletum, et tanquam quo aliquid est, et non tanquam quod est, et idem est de substantia infinite perfecta in ratione substantiæ; unde Concilia, quæ definiunt tres personas esse unam perfectam et infinitam substantiam, videntur mihi docere sufficienter hanc veritatem; quomodo enim erit substantia simpliciter infinita in genere substantiæ, si non est completa substantia? Illa autem una substantia, quæ sunt Pater, et Filius, et Spiritus Sanctus, omnino absoluta est. Secundo, quia si illud esse per existentiam ex se est infinitum ens simpliciter, ergo est Deus, et non tantum deitas; ergo est in se et per se existens; de natura enim abstracta, nisi intelligatur per se existens, non potest concretum prædicari; hac enim ratione humanitas non est homo. Tertio, quia non videtur posse negari, quin ille modus in se et per se existendi sit perfectio simpliciter simplex, et consequenter debere formaliter includi in conceptu essentiali entis simpliciter infiniti, quia formaliter pertinet ad complementum entis et substantiæ, nam sine illo non intelligitur esse substantia completa, nec quod est, sed tantum quo aliquid est, ut patet in Christi humanitate. Et confirmatur, quia perfectio simpliciter dicitur, quæ in quolibet ente ut sic melior est ipsa quam quælibet illi incompositibilis; hujusmodi autem est hic modus, seu potius (ut ita dicam) hoc complementum ipsius esse, scilicet, in se ac per se esse.

16. Objectio.—Responsio.—Dici potest, hanc perfectionem repugnare cum alia majori perfectione divinæ naturæ, quæ est esse communicabilem tribus personis. Sed hæc evasio tangit fundamentum contrariae sententiae, quod infra solvemus, ostendendo hæc duo non sibi repugnare. Unde retorquetur argumentum, nam ex dictis saltem convinci-

mus, si perfectus hic modus per se essendi essentialiter non repugnat cum communicabilitate divinæ naturæ, non esse illi negandum; ostendemus autem hæc duo non repugnare inter se; ergo. Quin potius addo, si formaliter ac præcise concipientur hæc duo, per se esse tanquam ipsum esse per essentiam infinite perfectum et completum, et esse communicabilem tribus, magis illud pertinere ad infinitatem simpliciter, quam hoc secundum. Et illud esse veluti quiddam prius, hoc vero esse veluti consequens infinitatem simpliciter; non est ergo verisimile hæc duo inter se pugnare.

17. Objectio.—Responsio. — Dicunt aliqui, non pertinere ad perfectionem et infinitatem simpliciter, ut in formali et essentiali conceputu ipsius esse includatur hic modus, sed satis esse ut ipsum esse sit tam perfectum, ut secum afferat personalitates, que in re ab ipso non distinguantur, per quas formaliter habeat hunc modum per se essendi. Hoc vero non satisfacit, quia perfectio simpliciter non tantum identice, sed omnino essentialiter est de ratione entis infiniti simpliciter, ut nunc ex 1 part. suppono, et ex dictis patere potest; et ita explicatur in proposito, quia si divinitas cum suo esse per essentiam ex vi illius non intelligitur sufficiens ad existendum in se et per se, ergo non intelligitur ut actus omnino perfectus, sed quasi in potentia, et indigens ad suum complementum ulteriori actu; quomodo ergo ut sic concipi potest tanquam infinite perfecta? pertinet ergo ad perfectionem ipsius esse per essentiam, ut per se, et ex vi sua perfectissimo modo sit, quia est abstractissimum et purissimum, abstrahens ab omni potentialitate. Quod confirmatur secundo, quia si intelligeremus in Deo unam tantum personam absolutam, intelligeremus ipsum esse per essentiam cum tota hac actualitate, sed nunc non debet concipi minus perfectum essentialiter.

18. Objectio.—Responsio. — Aliter vitari posse vis harum rationum, concedendo hunc modum per se essendi esse de essentiali conceptu Dei, nihilominus tamen non convenire illi nisi per relationes, quatenus convenient in ratione communi substantiae, vel quatenus eadem perfectio, quæ in Patre est paternitas, in Filio est filiatio. Sed hoc stare non potest, quia (ut suppono ex 1 part.), licet relationes non distinguantur ab essentia, non tamen sunt de essentiali conceptu ejus; præcisus ergo relationibus, et quidquid per eas intelli-

gitur formaliter conferri, intelligitur manere tota perfectio essentialis Dei; ergo si in illa perfectione includitur hic modus, non confertur formaliter per relationes. Deinde quia quidquid est essentialis in Deo, est idem numero in omnibus personis, alias non esset tota essentia Dei eadem numero in omnibus personis; id autem, quod confertur formaliter per relationem, non est idem numero formaliter in omnibus personis, sicut neque ipsa relatio; unde sicut ratio personæ, ut sic, non est eadem numero in omnibus personis, sed tantum per rationem communem nostro modo concipiendi, ita ille modus per se essendi, si tantum per relationes ipsas formaliter conferretur, non esset idem numero in omnibus personis, atque ita non esset essentialis.

19. Quod vero quidam distinguunt inter subsistentiam, et perfectionem subsistentiae, ut dicant satis esse perfectionem subsistentiae esse eamdem numero in omnibus personis, licet non sit eadem numero subsistentia; hoc (inquam) intelligi non potest in perfectionibus simpliciter, quæ formaliter esse debent eadem numero in omnibus personis; sicut enim non est aliud perfectio sapientiae, quam ipsa sapientia formalis, et idem de justitia, et similibus, ita non est aliud perfectio subsistentiae, seu per se existentiae (de hac enim nunc loquimur), quam ipse formalis modus per se existendi; tum præterea, quia perfectio, quam formaliter confert relatio, ut sic, non est eadem numero formaliter in omnibus personis, quia est perfectio relativa, ut ex 1 part. constat; necesse est ergo, si perfectio hæc essentialis per se essendi est eadem numero communis tribus personis, ut sit absoluta, et consequenter ut conveniat Deo ex vi essentialis conceptus ipsius esse per essentiam.

20. Objectio.—Divinitas quomodo ex vi sua absolutæ subsistentiae non sit persona. — Sed dicet tandem aliquis: his rationibus probaretur, si essent efficaces, divinitatem ut sic debere esse et constitui personam ex vi sui esse absoluti et essentialis; proportionaliter enim possunt applicari omnia dicta. Respondetur tamen negando sequelam, quia persona dicit modum per se essendi, et quod hoc pertinet ad complementum entis, et substantiae, et ad perfectionem simpliciter, quia esse in se et per se, est quasi esse independens omnino, et sibi sufficiens ad existendum, et sic procedunt omnia dicta. Sed dicit ulterius persona,

et ille modus incomunicabilis sit, et hoc nec pertinet ad perfectionem simpliciter, nec ad complementum substantiae; sed in personis creatis hoc provenit ex limitatione, in divinis vero ex oppositione relativa, et ideo quoad hoc non procedunt rationes factæ.

21. Existentia absoluta in Deo est vere subsistentia. — Dico secundo: existentia absoluta et essentialis, quatenus est ratio per se existendi, potest convenienter dici subsistentia, et deitas, ut sic per se exists, potest dici subsistens. Hæc conclusio, cum solum pertineat ad modum loquendi, inde sufficienter probatur, quod omnes Theologi fere ita loquuntur, et qui admittunt rem ipsam, noui alii vocibus illam explicant; et ex vi ipsius vocis declaratur: ut enim D. Thomas dixit, 1 part., q. 19, a. 2: *Res dicitur subsistere, ex eo quod per se existit.* Ergo ex vi hujus impositionis incomunicabilitas omnimoda non est de ratione subsistentiae; potest ergo hoc nomen tribui existentiae per se, etiam si communicabilis sit. Et hoc sensu dixit D. Thom., q. 9 de Potent., art. 5, ad 13, *Divinam essentiam esse secundum se subsistentem;* qui modus loquendi etiam apud antiquos Patres reperitur. Hilar. enim, 7 de Trinit., fere in ultimis verbis, de Patre et Filio loquens, inquit: *Naturæ virtute uterque in se est, et neuter sine altero est;* et infra: *Non est corporalium naturarum ista conditio, ut insint sibi inricem, et subsistentiae naturæ habeant perfectam unitatem;* et infra: *Inesse autem non aliud in alio, ut corpus in corpore, sed ita esse ac subsistere, ut in subsistente insit, ita vero inesse, ut et ipsa subsistat.* Hieronymus, d. epist. 57, ad Damasum: *Una est Dei, inquit, et sola natura, quæ vere est; id enim, quod subsistit, non habet aliunde, sed suum est;* ubi quod prius dixerat, *vere esse,* postea vocat *subsistere,* et inde postea concludit in solum Deum essentiae nomen *vere convenire;* aperte ergo sentit essentiam illam, sicut essentialiter est, ita essentialiter subsistere. Unde infra subdit: *Quia illa sola natura est perfecta, et in tribus personis deitas una subsistit, quæ vere est, etc.* Augustini verba satis sunt expressa citato loco de Trinit., dum inquit: *Hoc est Deo esse, quod subsistere, sicut hoc est Deo esse, quod sapere.* Favet etiam Dionys., cap. 1, de Div. nomin., versus finem, dum ait, *bonitatis subsistentiam, ipso esse suo, esse omnium subsistentium causam;* et infra significat divinam bonitatem, hoc ipso quod est, subsistere. Et Gregor. Nys., in Enar. vitæ Moysis, fol. 6, circa fi-

nem, ubi prius inquit, *Deum esse, quod vere est, et quod natura sua est;* et infra, hoc declarans, inquit, *præter supremam essentiam, nihil vere subsistere, quia per se, et per naturam suam nihil aliud subsistit.* Neque aliae locutiones adductæ inter referendam primam sententiam, sunt huic conclusioni contrariae, quia non loquuntur de subsistentia, prout nos loquimur; sed loquuntur de hypostasi, quæ vox, ut expresse docet Basil., epist. 43, quæ est eadem cum orat. Greg. Nys., de Differ. essentiae et hypost., et Damas., lib. 3 de Fide, c. 4, imposita est ad significandam personam, prout constitutam per proprietatem, qua ab alia discernitur, et hoc modo includit in suo conceptu incomunicabilitatem. Unde quando latini interpres pro hypostasi vertit subsistentiam, sumpsit vocem in hac eadem significatione, loco cuius interdum ponit vocem personæ, interdum vero retinet nomen hypostasis, ut videre est in citato loco ex sexta Synodo, act. 41, et in omnibus similibus.

22. Ad rationem vero dubitandi in principio positam facilis est solutio ex dictis: primo enim negatur incomunicabilitatem esse de intrinseca ratione subsistentiae, aut esse veluti effectum formale ejus proprium, sed solum esse rationem per se essendi, et completere substantiam in suo existendi modo. Et quamvis in creaturis ex hoc modo existendi sequatur omnimoda incomunicabilitas ob limitationem earum, non est necesse eam sequi ex ratione subsistendi ut sic, sed ex tali modo et ratione subsistendi. Addo secundo, ut hoc magis explicetur, ad omnem perseitatem essendi sequi aliquam incomunicabilitatem, sed non semper eamdem aut omnitudinem. Divina enim natura ex suo modo essendi per se, quem subsistentiam absolutam appellamus, habet, ut nulli alteri personæ a se distinctæ realiter seu actualiter in re ipsa possit communicari per modum compositiōnis, aut hypostaticæ unionis, et ita potest simpliciter dici incomunicabilis alteri, et in hoc convenit cum qualibet persona; tamen non habet ex vi illius modi, quod sit incomunicabilis per identitatem, quod non est proprie communicari alteri, sed multis, cum quibus est idem, et in hoc differt a persona ut sic, nec talis communicatio necessario excluditur per subsistentiam ut sic, quod sectiōibus sequentibus latius declarabitur.